

ocupava l'any 1915 i també el 1916. És una barriada densa, atapeïda de gent, però, sobretot, molt anti-higiènica, amb clavegueres defectuosíssimes. La seva densitat ens prova que en natalitat té el lloc primer.

El tercer lloc correspon al districte X, gran part de S. Martí. Aquesta barriada ha augmentat la seva mortalitat d'una manera que atreu l'atenció i cal meditar-hi. El districte X, com a barriada purament obrera, ens serví en treballs anterior d'exemple, que la condició social, si bé influeix en la majoració de la mortalitat, aquesta influència pot ésser disminuïda amb un viure higiènic; així, en 1915, donava el permilatge de 16,47 ocupant l'octau lloc en l'ordre descendent de la xifra de mortalitat, mentre que el districte IV, la dreta de l'Eixampla, la barriada més sana llavors i ara, tenia 14,17 per mil. Una diferència d'un 2 per mil perfectament explicable per la diferent condició social de les dues poblacions.

Encara que no és just això i cal treballar per a que es nivellin higienitzant les fàbriques, la llar, les barriades obreres, procurar que els jornals permetin al treballador una nutrició suficient; llavors potser estarà la proporció invertida car el treball no és ni té d'ésser un motiu de mort prematura i, en canvi, la vida en excés ociosa si que en té de motius.

Però l'any següent es coloca en el setè lloc amb 17,72 per mil de mortalitat: augment que progressivament el fa guanyar el tercer lloc de freqüència en 1920 amb la xifra de 22,36 per mil. La causa d'aquesta progressió sols ens l'explica una major densitat de població, car Sant Martí, amb nombroses fàbriques dintre el seu radi, és dels llocs que ha crescut més. Caldria potser atribuir-la a un empobriment dels seus habitants, o a l'invasió d'immigrants sense ofici qualificat i, per tant, subjectes als més baixos jornals amb què és remunerat el manobre; però ens explica abastament que la situació econòmica és la mateixa obrers catalans i regularment retribuïts, en constatar que en el percentatge de morts als Hospitals i clíniques correspon al districte X el setè lloc amb 6,9 per cent, mentre que el districte V, que ocupa el primer, dona el 18,2 per cent; coneguda l'aprensíó que té el nostre obrer a l'Hospital i a la Beneficència i a abandonar la casa en les seves malalties, és una raó que el veïnat, quant a condició social i naturalesa, ha canviat

poc. La sobrepoblació també ens la demostra el quart lloc en natalitat.

No anirem estudiant districte per districte, fóra allargar l'article amb repeticions i consideracions massa evidents al lector.

Un fet cal comentar, que prova la major mortalitat que la sobrepoblació ha portat com a conseqüència Sant Andreu, el districte IX, ocupava en 1915 el tercer lloc, en 1916 el cinquè, mentre en 1920 ocupa el setè. No és que s'hagi sanejat, car en 1915 tingué el 19,49 per mil de mortalitat, en 1916 minvà a 18,35 per mil, però en 1920 ocupa el setè lloc amb una mortalitat de 20,18. El fet paradògic queda explicat anotant que la gradació de mortalitat en els districtes era més suau, menys violenta, en aquells anys; així, en 1915, la màxima, districte V, és de 27,26; la mínima, districte IV, és de 14,47; en 1916, la màxima, també districte V, és de 25,17, i la mínima, també districte IV, sempre els mateixos obren i tanquen la llista, és de 15,17; mentre que en 1920 l'una és de 30,37 i l'altre 15,80. Els districtes obrers habitats per gent catalana s'han anat separant més, en quant a mortalitat, a la barriada més purament burgesa, la dreta de l'Eixampla, i acostant-se a les xifres del districte V.

Com més va, tot Barcelona s'acosta al districte V, més n'agafa el to i les maneres! i això, que té tot el caient d'una frase retòrica, és una realitat. El viure angoixós, l'amoralitat i l'esperit bohemi i transhumant dels veïns d'aquest districte va escampant-se per la ciutat, infiltrant-la, corrompent-la, com veurem en el pròxim article, les barraques.—el districte V ha tingut la seva superació anti-urbana amb elles—, han sembrat arreu la seva llavor i ha fructificat amb ufana. O la ciutat urbanitza el districte V o el districte V desurbanitza la ciutat.

Avui bona part de les barriades obreres són sucursals del vergonyós districte. A Sans, a Sant Martí, a Sant Andreu, al Poble Sec les cases estan curulles de gent, no hi caben els veïns, a totes les cambres hi viu una família, i n'hi han que viuen pels corredors, que dormen al menjador, àdhuc a la cuina. Recordo haver visitat fa temps, i no de Beneficència Municipal, una nena tuberculosa que vivia en un pis d'Hostafranchs, on s'hostatjaven quatre famílies i on no n'hi cabia més que una, i encara no molt folgadamente; ella, els seus germans i l'àvia dormien al corre-